

Веће ИДС Универзитета уметности
Сенат Универзитета уметности
Београд

Извештај Комисије за оцену и одбрану докторске дисертације Предрага Максића
Савремене политике визуелног обликовања: ослобађање диспозитива моћи

Уводно образложење

Након што је на 92. Седници Сената Универзитета уметности одржане дана 30.04.2015. године донета једногласна одлука о усвајању позитивног Извештаја комисије за процену теме докторске дисертације (у саставу: др Никола Шуица, ред. проф., Факултет ликовних уметности, УУ, др Невена Даковић, ред. проф., Факултет драмских уметности, УУ и др Мариела Цветић, ванр. проф., Архитектонски факултет, БУ) бр.7/177 и одобрен рад на изради докторске дисертације кандидата Предрага Максића, Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације **Савремене политике визуелног обликовања: ослобађање диспозитива моћи** кандидата Предрага Максића

др Никола Шуица, ред. проф., Факултет ликовних уметности, УУ
др Владимир Мако, ред. проф., Архитектонски факултет, БУ
др Јаснина Чубрило, ван. проф., Филозофски факултет, БУ
др Невена Даковић, ред. проф. и коментор, Факултет драмских уметности, УУ
др Мариела Цветић, ванр. проф., Архитектонски факултет, БУ и ментор

на састанку одржаном 29. октобра 2016. године предложила је и том приликом усвојила Извештај којим се позитивно оцењује докторска дисертација.

Извештај Комисије садржи: уводно образложење; биографске податке кандидата; анализу; критички увид и оцену резултата докторске дисертације и закључак Комисије.

Биографски подаци о кандидату

Предраг Максић (бр.индекса Ф1/12) је рођен 1984. године у Београду. Године 1999. завршио је основну школу Радоје Домановић и уписао Школу за дизајн, одсек индустријски дизајн. Године 2003. стекао је звање техничар индустријског дизајна и дизајна ентеријера. Исте године уписао је Факултет примењених уметности, Универзитет уметности у Београду, одсек унутрашња архитектура. Звање дипломираног архитекте стекао је 2008. године са пројектом *Адаптација и рестаурација малог позоришта Душко Радовић*. По завршетку основних академских студија уписао је мастер студије на Washington State University, Interdisciplinary Design Institute, у Сједињеним Америчким Државама. Године 2010. одбранио је мастер тезу под називом *The Effects of Music On Creativity in The Design Process*, чиме је стекао звање Master in Arts in Interior Design. Од 2011. године радио је на Високој школи струковних студија – Београдска политехника, на предмету основе дизајнирања (теорија форме), а у звању стручног сарадника. Године 2016. изабран је у звање предавача на Високој школи струковних студија – Висока школа за информационе технологије (ИТС). Од 2009. године ради као аутор и одговорни пројектант у дизајнерском студију за дизајн и опремање ентеријера Студио Пиластро. Радио је на пројектима уређења ентеријера у Србији, Немачкој и Сједињеним Америчким Државама. Члан је Интернационалног удружења дизајнера ентеријера (International Interior Design Association - ПДА) од 2009. године и Удружења ликовних уметника примењених уметности и дизајнера Србије (УЛУПУДС) од 2016. године. Живи и ради у Београду.

Објављени радови у научним часописима:

1. Максић, Р., Memory space: Memorial complex Staro sajmistе, *Techno Science: Internatioanal Scientific Journal of Technical Science*, Vol. 1, Issue 1. 2016, р. 66-71, ISSN 2490-2330
2. Максић, П., Улога савременог дизајна у контексту професионалне етике, Часопис “Култура”, бр. 148, јесен 2015, стр. 259-271. ИССН 0023-5164, УДК 316.

3. Максић, П., Стаменовић, М. Адаптација на климатске промене и дизајн - животно окружење у време климатских промена. *Екологика*, Вол. 22, Но 79. 2015. стр. 401-404. ИССН 0354-3285

Од десет (10) објављених радова у зборницима радова са конференција издајамо:

1. Максић, П., Стаменовић, М., Дизајн за рециклажу - ДФР: Обликовање рециклабилности производа. *Међународна научна конференција "Еколошка криза: Техногеза и климатске промене": Књига апстраката*. (уред. Лариса Јовановић). Научно-стручно друштво за заштиту животне средине Србије "ЕКОЛОГИКА". 2016. стр. 138. ИСБН 978-86-89061-09-3
2. Максић, П., Методи оцењивања креативности: модел генеплор и техника оцењивања путем консензуса. *Трећи научно-стручни скуп, Политехника 2015: Зборник радова*. (уред. Шимон Ђармати, Марина Стаменовић, Предраг Максић, Драгутин Јовановић, Драгослав Угарак). ВШСС Београдска политехника, Београд, 2015, стр. 459-465. ИСБН 978-86-7498-064-4
3. Максић, П., Меморијални комплекс Старо Сајмиште, *Четврта међународна знанствена конференција GeTID&teh 2015: Зборник сажетака*. (уред. Дарко Бабић). Факултет за техничке студије Универзитета у Травнику, Травник, 2015. стр.32. ИССН 2232-8831
4. Максић, П., Стаменовић, М. Адаптација на климатске промене и дизајн: животно окружење у време климатских промена. *Међународна научна конференција "Животна средина и адаптација привреде на климатске промене": Књига апстраката*. (уред. Лариса Јовановић). Научно-стручно друштво за заштиту животне средине Србије "ЕКОЛОГИКА". 2015. стр. 121-122. ИСБН 978-86-89061-07-9
5. Максић, П. Радосављевић, Д. Бркић, Д. Павићевић, В. Путић, С. Стаменовић, М. Зелени дизајн: Значај примене еко-технолошких иновација у пољу дизајнерске праксе. 9. симпозијум *"Рециклажне технологије и одрживи развој": Зборник радова*. (уред. Јовица М. Соколовић и Родољуб Д. Станојловић). Универзитет у Београду, Технички факултет у Бору. 2014. стр. 396-402. ИСБН 978-86-6305-025-9

6. Максић, П. Бркић, Д. Стаменовић, М. Одрживи дизајн: Управљање отпадом у пољу еко-моде. *Четврти научно стручни скуп, Тенденције развоја и иновативни приступ у текстилној индустрији Дизајн, Технологија, Менаџмент: Зборник радова.* (уред. Горан Савановић). Висока текстилна струковна школа за дизајн, технологију и менаџмент у Београду. 2014. стр. 189193-182. ИСБН 978-86-87017-30-6
7. Maksic, P., Melcher, M. The effects of music on creativity in the design process. *Celebrating Our Foundations, Teaching, Scholarship, Service: Proceedings.* Interior Design Educators Council. Atlanta, USA, Proceedings, 2010. p. 636-643

Од шеснаест (16) јавних излагања радова, награде и стипендије издвајамо:

1. Изложба радова новопримљених чланова УЛУПУДС-а 2016, Галерија СУЛУЈ, од 7–17. марта 2016. Године
2. 35. Салон архитектуре, категорија: ентеријер, Музеј примењене уметности, Београд, 27. март – 30. април 2013.
3. Добитник стипендије *St. Sava Mission Foundation*, Калифорнија (САД), јун 2008.
4. Изложба радова са конкурса *Dream Office 07*, галерија ЖАД Музеја примењене уметности, март 2008.
5. Друга награда на конкурс који је расписала фирма НИТЕА, категорија Корпусни систем за одлагање канцеларијског материјала, јануар 2008.
6. *SaloneSatellite* у оквиру *Salone del Mobile 2007*, Милано (Италија), април 2007.
7. Стипендиста Града Београда, март 2007.

Професионално искуство:

1. Приватни стамбени простор: стан, Багатурииа, Београд, Србија, (190м²), септембар 2016.
2. Приватни стамбени објекат: кућа, Анжур, Умка, Београд, Србија, (160м²), фебруар 2016.
3. Приватни стамбени простор: Јанковић, Београд, Србија, (70м²), јануар 2016.
4. Београдска отворена школа БОШ, Београд, Србија (80м²), октобар 2015.

5. Фабрика ракије Империаан, Брус, Србија, (450м²), март 2015.
6. Пројекат за резиденцијални објекат Вукас, Штудгарт, Немачка, (250м²), децембар 2014.
7. ЈП Новинска агенција Тањуг, Обилићев венац 3, просторије мултимедијалне редакције и конференцијске сале (450 м²), септембар 2010.

Анализа докторске дисертације

Докторска дисертација Предрага Максића **Савремене политике визуелног обликовања: ослобађање диспозитива моћи** написана је фонтом Times New Roman 12 са стандардним проредом 1,5 обухвата 259 странице. Састоји се од следећих поглавља: Увод (стр. 3-9), *Историјски распон мисли и контекст успостављања дизајна као дисциплине (Интерпретација развоја теорије дизајна и његовог успостављања као дисциплине путем теоријских парадигми и теоријских концепата)*, (стр. 10-91), *Биополитичка теорија дизајна (Интерпретација дизајна биополитичким и хибридним теоријама и анализама функционисања механизма био-моћи)* (стр. 92-195), *Отуђени дизајн и савремена дизајнерска пракса (Анализа примера дизајнерских пракси дизајн диспозитива)* (стр. 196-243) и *Закључна разматрања* (стр. 235-242). Следи одељак *Библиографија* (стр.243- 252) са 152 јединице као и вебографија са 6 јединица, на српском и енглеском језику. На почетку рада су апстракти на српском и енглеском језику а на крају су *Биографски подаци аутора* (стр.253- 259).

У *Уводу* кандидат мапира позицију са које сагледава савремени дизајнерски дискурс, тј. успоставља перспективу рада позиционирану са интердисциплинарних теоријских платформи. Тема рада је истраживање домета савремених политика дизајнирања материјалног окружења и управљања друштвеним животом, оквиру које се дизајн схвата као обимно и комплексно поље људског деловања у политичком и друштвеном контексту; не само подручје употребних предмета, већ поље у коме дизајн представља савршено коло производње и потрошње.

Циљ рада је да се дискурзивном анализом истражи однос дизајнерског дискурса и праксе у контексту постструктуралистичке биополитичке теорије, и тако понуди нову теоријску поставку за преиспитивање и могућу измену политичке мисли дизајнерског акта. Рад приказује релевантност биополитичке теорије (пре свега текстова Мишела Фукоа (Michel Foucault) и Ђорџа Агамбена (Giorgio Agamben)) у пољу дизајнерске дисциплине чиме подстиче промену актуелног дизајнерског дискурса. Кандидат је у *Уводу* јасно најавио методолошки приступ којег ће се доследно придржавати. У обради теме кандидат се служи следећим методама: критичко-аналитичким методом теоријске анализе релевантне литературе, компаративним методом упоређивања различитих теоријских текстова којима се успостављају аналогије са полазним хипотезама, анализом интертекстуалних односа теорије политике и теорије дизајна, анализом дизајнерских пракси као друштвених пракси и студијама случаја којима се одређују теоријски закључци и проверавају на савременим одабраним примерима дизајнерске праксе. У *Уводу* дисертације дат је и кратак приказ поглавља.

Кандидат поставља три основне хипотезе односа дизајна и биополитике:

1. Дизајн је диспозитив, биополитички механизам владања у урбаном простору и над телима која тај простор окупирају, те представља фундаментални, есенцијални део, продужену руку и прећутног саучесника биополитичке машинерије који наступа у форми диспозитива.
2. Отпор дизајн диспозитиву могућ је гестом профанације који се може искористити у виду еманципаторских средстава у контексту савремене дизајнерске праксе.
3. Могуће је заснивање другачијег дизајна, те дизајнерске праксе и контра-диспозитива, зарад враћања свакодневним корисницима онога што им је одузето неолибералним режимима власти.“

Прво поглавље *Историјски распон мисли и контекст успостављања дизајна као дисциплине (Интерпретација развоја теорије дизајна и његовог успостављања као дисциплине путем теоријских парадигми и теоријских концепата)* успоставља научнотеоријски оквир теме кроз општу расправу о политикама визуелног обликовања и

њиховим идеологијама стављеним у историјски хоризонт. Ово поглавље подељено је у четири потпоглавља: Револуционарно мишљење и идеологија стајлинга, Идеологије отуђеног дизајна и нова духовна клима, Маркетинг и дизајн обнове и Идеологија и институције дизајна. Кандидат истражује дизајн кроз три фазе развоја друштва, културе и индустрије како су дефинисане код Хала Фостера (Hal Foster): од периода консолидације двадесетих година XX века, преко периода формирања конзумеристичког друштва до фазе дигиталне револуције и рађања бренда. Дати су појмови и дефиниције феномена дизајна, историјски преплет маркетинга и културе, односно продирање дизајна у свакодневни живот и дефинисан је појам *стајлинга*. Такође, дате су интерпретације кључних текстова, ставова и манифеста из поља теорије дизајна од Вилијама Мориса (William Morris), Педра Рију де Мају (Pedro Rioux de Maillou), Пол Гринхалц (Paul Greenhalgh), Филиберта Мене (Filiberto Menna), Николе Певснера (Nikolaus Pevsner), Френк Лојд Рајта (Frank Lloyd Wright), Луја Саливена (Louis Sullivan), Ото Вагнера (Otto Wagner), Хенри ван де Велдеа (Henry van de Velde), као и Адолфа Лоас (Adolf Maria Loos) и Валтера Гропиуса (Walter Gropius).

У оквиру другог поглавља *Биополитичка теорија дизајна (Интерпретација дизајна биополитичким и хибридном теоријама и анализама функционисања механизма био-моћи)* кандидат анализира полазне хипотезе, функције дизајна у биополитичком друштву и поставља могуће односе дизајнерске праксе у односу на био-моћ и кључне биополитичке теоријске концепте. У оквиру прве хипотезе којом се савремени дизајн описује као диспозитив, биополитички механизам владања у урбаном простору и над телима која тај простор окупирају, Предраг Максић успоставља дизајн на микро и макро плану: на микро нивоу где се продукује субјект, а на макро нивоу где се успостављају физичке и виртуелне ограде управљања, контроле и кретања популације. Дизајн као диспозитив описан је преко четири димензије: *дискурс, институција, пракса и предмет*, а понуђено је и постојање могућности отпора биополитичком устројству са оне исте стране одакле одакле долази и сама био-моћ. Разматран је отпор дизајн диспозитиву гестом профанације као дизајнерским гестом којим се „може откључати, отворити, деактивирати, изместити стварност и поставити једну нову визију друштвене темпоралности“. Ово поглавље кандидат завршава конструкцијом *дијаграма дејства дизајн диспозитива* којим се дизајн представља као елементарна форма диспозитива, која се не односи само на просторне и физичке димензије контроле, већ на све мере које доприносе потчињавању, управљању и извођењу контроле

самог живота. Ово поглавље подељено је у три целине: Дизајн у контексту биополитичке економије живота, Дизајн као диспозитив и Ослобађање дизајн диспозитива.

У трећем поглављу *Отуђени дизајн и савремена дизајнерска пракса (анализа примера дизајнерских пракси дизајн диспозитива)* као кључном и најопширнијем делу дисертације кандидат даје приказ савремене дизајнерске праксе у виду четири студије случаја које осликавају четири димензије дизајна као диспозитива: дискурс, институција, пракса и продукт изабране да представљају примере отуђених дизајнерских пракси. У првој студији случаја кандидат разматра грађење идеологије савременог дизајна преко деловања дизајнера-аутора и његове улоге у савременом свету, док се други случај односи на едукативне институције, чиме се објашњава карактер савременог образовања дизајнера у контексту концепта скривеног курикулума у дизајнерским школама и њихове везе са дистрибуцијом моћи у друштву. Трећи и четврти случај приказују природу савремене дизајнерске праксе и савременог дизајнера фасцинираног корпоративним дометима моћи у одсуства друштвене одговорности и сам дизајн продукт где је приказан пример конкретног дизајнерског решења у контексту концепата хетеротопије и паноптицизма.

У *Закључку* дисертације дат је кратак приказ поглавља, верификација хипотеза и понуђени су могући правци даље проблематизације и истраживања везаних за тему, односно, подржава се алтернативни дизајнерски дискурс као противтежа конзумеристичком дизајнерском дискурсу. Закључак дисертације представља теоријску рекапитулацију којом се још једном, на кратак и сажет начин, сумирају и умрежавају одговори на претпоставке од којих је кандидат кренуо у истраживању. Предраг Максић указује:

„Кључни аспект ове дисертације представља извођење тезе о дизајну као диспозитиву, односно покушај да се изврши „биополитизација“ конзумеристичке дизајнерске праксе и њених ефеката у савременом друштву на глобалном нивоу. Фокус рада био је и покушај појашњења неких од начина преко којих дизајн делује као биополитички механизам. Приказано је да је он суштински уграђен у савремену културу и друштво. У том смислу, у овој дисертацији претпоставља се да дизајн диспозитив делује на микро и на макро нивоу потчињавањем појединца и популације.

Дизајн као диспозитив приказан је преко поменутих димензија и то, три које помажу у његовом одржавању функционисању као диспозитива: дискурс, институција и пракса. И четврта димензија која долази као дериват претходне три: предмет, као материјална појавност диспозитива у форми дизајна. Што се првог стваралачко-конститутивног нивоа тиче дизајн као дисциплина у међузависном односу и међуделовању ових димензија себе успоставља као диспозитив да би на другом нивоу продуковала и отелотворила диспозитиве којим се изводи субјективација. Другим речима, дискурс утиче на институцију, институција утиче на праксу, а пракса се опет рефлектује на дискурс и институцију. Ова мрежа односа конституише дисциплину која продукује читаву материјалност у оквиру које се изводи био-моћ. Овако постављена стварност, разоткрива односе живота и политике у дизајнерским праксама које су у дисертацији дефинисане преко неколико врста биополитичких начина извођења и коришћења биополитичких тематика и концепата.“

Афирмишући идеју раздвајања дизајнерске теорије и праксе од биополитичких и неокапиталистичких структура моћи које управљају савременим друштвима, кандидат истиче да дизајн може имати не-конзументички карактер, другим речима да може егзистирати одговорно према друштву, али и према природном окружењу.

Критички увид и оцена резултата

Докторска дисертација кандидата Предрага Максића **Савремене политике визуелног обликовања: ослобађање диспозитива моћи** посвећена је критичком разматрању и аналитичком идентификовању дизајна као визуелног обликовања материјалног окружења у контексту савремених биополитичких теорија, односно анализом дизајна измештеног у поље биополитичке теорије где се намеће његова другачија функција у ширем друштвено-политичком контексту од увреженог да се “дизајн бави естетиком окружења, појединца и друштва”. Постављени проблеми теоријског разматрања савремених политика визуелног обликовања у контексту ослобађања диспозитива моћи, тј. интерпретација дизајна биополитичким теоријама и њиховом филозофском апаратуром, како би се боље разумела савремена политика дизајна у ширем смислу (у урбанизму,

архитектури, дизајну ентеријера, дизајну производа, графичком дизајну) успешно су, доследно и детаљно артикулисани. Предмет дисертације Предрага Максића јесте уочавање, анализа и дефинисање односа дизајна и биополитике којим се успоставља и оджава стање у коме се свет данас налази. До циља свог рада - да дискурзивном анализом истражи однос дизајнерског дискурса и праксе у контексту постструктуралистичке биополитичке теорије – кандидат стиже сталним критичким преиспитивањем различитих дискурзивних аспеката пре свега ова два појма: дизајна и биополитике. Имајући то у виду, Комисија констатује да је Предраг Максић успешно обрадио предмет свог рада и остварио предвиђене циљеве.

Кандидат је у свом истраживању пошао од основе хипотезе да је дизајн диспозитив моћи.

Претпоставке, изведене из ове основне хипотезе, а које су преиспитиване и доказиване у дисертацији су:

1. Дизајн је диспозитив, биополитички механизам владања над телима, те представља основни део, односно продужену руку биополитичке машинерије;
2. Отпор дизајн диспозитиву могућ је гестом профанације у виду еманципаторских средстава, а у контексту савремене дизајнерске праксе;
3. Могуће је заснивање дизајнерске праксе и контра-диспозитива, зарад враћања свакодневним корисницима онога што им је одузето неолибералним режимима власти.

Постављене хипотезе су истраживане, проблематизоване, интерпретиране, те и потврђене у тексту дисертације. Кандидат је показао њихову сврсисходност, научну утемељеност и њихов евидентни интердисциплинарни карактер.

Докторска дисертација Предрага Максића темељи се на интердисциплинарном приступу и применом метода карактеристичних за савремене критичке теорије: теоријско-интерпретативном, као и аналитичко-интерпретативном. Оне су коришћене хибридном уодношавањем теорија дизајна и биополитичке теорије.

Докторат кандидата Предрага Максића је убедљиво, прегледно и јасним језиком написан рад, пажљиво осмишљене структуре и са минуциозним анализама добро одабраних примера. Кандидат је своје претпоставке од којих је пошао у истраживању - а које су у домаћој теоријској мисли недовољно актуелизовани и проблематизовани - на уверљив и сигуран начин изнео и аргументовао. Резултати истраживања у складу су са добром традицијом академских дискурса и отварају и остављају могућности за даља разматрања и критичка (пре)испитивања.

Кандидат је у раду користио 152 библиографске и 6 вебографских јединица на српском и енглеском језику. Показало је способност систематичне обраде и примене писаног материјала. Коришћена литература је систематично одабрана и употребљена на адекватан начин.

Закључак

Докторска дисертација **Савремене политике визуелног обликовања: ослобађање диспозитива моћи** кандидата Предрага Максића је проблемски интердисциплинарни научни рад којим је кандидат потврдио научне компетенције у подручју интердисциплинарних наука о уметностима и медијима. Кандидат је својом дисертацијом показао да је компетентан и спреман да препозна и истражи мало познате и недовољно дискутоване интердисциплинарне проблеме, првенствено заинтересован за истраживање домета савремених политика дизајнирања материјалног окружења и управљања друштвеним животом. Предраг Максић је доследно и спретно применио савремене теоријске поставке из сасвим удаљених дисциплина у успешно спроведеном подухвату разматрања тачака сусрета и међупрожимања биополитике и дизајна.

Комисија оцењује докторску дисертацију Предрага Максића као заснован и иновативан истраживачки научни рад којим су аргументовано показане и разрађене најважније теоријске претпоставке односа дизајна и биополитике.

Комисија позитивно оцењује докторску тезу и са задовољством предлаже Већу интердисциплинарних студија и Сенату Универзитета уметности у Београду да прихвати

Извештај, те да покрене процедуру за јавну одбрану докторске дисертације Предрага
Максића.

Београд,
8.11.2016.

Комисија у саставу:

др Никола Шуица, ред. проф., Факултет ликовних уметности, УУ

др Владимир Мако, ред. проф., Архитектонски факултет, БУ

др Јасмина Чубрило, ван. проф., Филозофски факултет, БУ

др Невена Даковић, ред. проф. и коментор, Факултет драмских уметности, УУ

Др Мариела Цветић, ванр. проф., Архитектонски факултет, БУ и ментор